

Tadeusz Aleksander

Wszechnica Polska, Szkoła Wyższa w Warszawie

**Agnieszka Dragon (2018). *Transformacja
doświadczeń życiowych uczestników mediacji.*
Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, ss. 203**

Omawiana monografia Agnieszki Dragon mimo swej wielowątkowej treści (elementy prawa, psychologii i teorii zarządzania) należy do rozpraw z zakresu pedagogiki społecznej i poradownictwa. Traktuje bowiem o przebiegu i efektach wychowawczych mediacji definiowanej jako zaaranżowana intencjonalna sytuacja społeczna mająca rozstrzygnąć spór między jego uczestnikami. Autorka pracy ujmuje proces rozstrzygania tego sporu jako z jednej strony strategię racjonalizacji życia społecznego (tj. rozstrzygnięcia konfliktu), z drugiej zaś jako sposób na poszerzenie wiedzy oraz ubogacenie (czy też transformację) doświadczeń życiowych uczestników mediacyjnego sporu. Oryginalność i wartość omawianej rozprawy przejawia się w tym, że jej Autorka jednoznacznie poszerza i pogłębia refleksje pedagogiki społecznej o namysł nad wychowawczym i animacyjnym znaczeniem kolejnego procesu społecznego, jakim jest postępowanie mediacyjne, wprowadzone w polskim prawie karnym w 1998 r. Do chwili ukazania się omawianej pracy nasze krajowe publikacje na ten temat były nieliczne, fragmentaryczne i z reguły stanowiły efekt uproszczonych badań ilościowych. Zdając sobie sprawę z tego, Autorka ocenianej książki podeszła do mediacji z pozycji „badacza jakościowego”. Rozpoznawała jej przebieg, zachowanie się uczestników sporu, rolę mediatora (jako pracownika społecznego), a przede wszystkim przeobrażenia i zmiany w doświadczeniach uczestników mediacyjnych zmagani. Tę oryginalność, wyrażoną w wyborze przedmiotu badań, i nadanie szerokiego zakresu rozprawie ocenić trzeba wysoko. Przy czym warto dodać, iż model starannie opisanego przez Agnieszkę Dragon procesu poradniczego posłużył jako inspiracja do badań i wzór do opisu procesu mediacji, wytyczania jej efektów oraz wskazania trudnych do uchwycenia uwarunkowań. W rezultacie ułatwiło to całościowe ujęcie mediacji jako działania społecznego i przyczyniło się do łatwego „wmontowania” tworzonej przez Nią wiedzy o efektach animacyjnych mediacji w szersze obszary refleksji i praktyki pedagogicznej.

Było to tym bardziej możliwe, że pisanie książki poprzedziła Autorka starannie i długo realizowanymi badaniami. Złożyła się na nie uważna analiza literatury

przedmiotu, a konkretnie publikacji, w których zamieszczone zostały dotychczasowe sposoby opisywania mediacji jako zorganizowanego procesu interakcji międzyludzkich, a także głównych publikacji naukowych z zakresu teorii i praktyki poradnictwa, potraktowanego przez Autorkę jako podstawa do analizy zjawiska mediacji. Rozległości tych studiów dowodzi treść rozprawy, a konkretnie stosowane w niej odniesienia do literatury naukowej, a także rozległa (11 stron) wielojęzyczna bibliografia, zamieszczona na końcu książki. Sporo czasu w fazie przygotowywania rozprawy poświęciła Autorka także analizie dokumentów prawnych informujących o istocie, okolicznościach kwalifikowania spraw spornych do mediacji, przebiegu i warunkach należytego jej zorganizowania, jak też penetracji akt sądu powiatowego (analiza akt 96 spraw skierowanych tam do mediacji w latach 2002–2006), w mieście, w którym przeprowadzała badania. Agnieszka Dragon gromadząc materiał, odwołała się także do wywiadu zarówno z uczestnikami („stronami”) mediacji sprzed lat, jak i osobami pełniącymi w nich funkcje mediatorów. Wywiady miały charakter wyraźnie pogłębiony. Prowadząca je Autorka rozprawy poznawała przebieg (wybranych 10) mediacji oraz ich wychowawcze i edukacyjne skutki, w postaci transformacji doświadczeń życiowych uczestników, a także różnorodnych ich uwarunkowań. Warto zaznaczyć, że przygotowując pracę, obficie też czerpała informacje z autopsji, ponieważ pełniła przez wiele lat funkcję mediatora sądowego. Realizowane przez Nią badania w jakimś sensie przypominają więc sprawdzoną i popularną przed laty strategię badań dystansowych. Materiał z tak przeprowadzonych badań stał się dobrą i wiarygodną podstawą do napisania ocenianej książki. Jego wysoka wartość i autentyczny charakter nie zostały bez pozytywnego wpływu na jej jakość.

To dzięki wszystkim podjętym zabiegom zawartość omawianej książki jest bogata. Autorka klarownie ukazała w niej kilka ważnych i niewątpliwie słabo uwidocznionych do tej pory w naukach społecznych, w tym także w pedagogice społecznej, zagadnień. Pierwsze to istota i założone funkcje mediacji jako elementu wdrażania sprawiedliwości naprawczej, jako sposobu na polubowne załatwienie spornej sprawy, jako celowo zaaranżowanego procesu społecznego o dużych możliwościach kreacyjnych (wychowawczych) dla zaangażowanych w nim osób, jako procesu transformacyjnego wobec wcześniejszych doświadczeń życiowych uczestników. Drugie to interesująco i poprawnie zredagowany opis stylu i podstawowych elementów (dotychczasowej) pracy mediatora (struktura czynności, etapy i organizacja pracy). Elementy te ukazane zostały na tle charakterystyki postulowanej osobowości mediatora jako pracownika (pedagoga) społecznego. Zagadnienie trzecie – przedstawione równie starannie i poprawnie z naukowego punktu widzenia – to scharakteryzowanie w omawianej rozprawie poprzez opis przebiegu i licznych uwarunkowań współcześnie realizowanego procesu mediacji, a następnie zobrazowanie społecznych jego funkcji i efektów. Efekty mediacji Agnieszka Dragon dostrzega w dokonujących się przemianach stosunku do życia, a więc w transformacji doświadczeń życiowych jej uczestników. Wyraźnie też wykazuje, iż są one

warunkowane wieloma czynnikami, głównie zaś typem podejścia do mediacji ich uczestników (aktywny entuzjasta, trzeźwy gracz, kontestator absolutny, totalny konformista), ale także po części zależne od talentu mediacyjnego i fachowego przygotowania mediatora. Wartość pracy podnoszą zamieszczone w niej liczne cytaty wypowiedzi respondentów, potwierdzające zarówno wywody na powyższy temat, jak i uogólnienia Autorki. Z tak skonstruowanej treści rozprawy wypływają więc jednoznaczne wnioski co do potrzeby zadbania o staranne przygotowanie mediatorów, którzy mogą znacząco przyczynić się do racjonalizacji życia społecznego w wielu obszarach, także w sądownictwie (np. zaniechanie przewlekłych i raczej szkodliwych społecznie procesów w sprawach drobnych).

Merytoryczną wartość recenzowanej książki widzieć należy w dwu obszarach. Pierwszy to wspomniane na początku pedagogika społeczna i poradnictwo. Autorka klarownie ukazała, w jaki sposób mediacja jako intencjonalna i na ogół złożona interakcja społeczna wpływa na zmianę postaw jej uczestników wobec siebie. Następnie opisała, w jakim stopniu wykreowana w niej, na wzór teatralny, na ogół silnie emocjonalna sytuacja, wpływa na zmianę świadomości uczestników, co w efekcie wywołuje transformację ich zachowań (np. pojednanie stron i utrwalenie dobrych stosunków między nimi). Zaprezentowała więc negocjacje jako formę pomocy ludziom zwaśnionym, a zarazem jako efektywny sposób uczenia się (jej uczestnicy poznają istotę i przebieg negocjacji, potrzeby i zainteresowania oraz motywy działania oponentów). Ukazała także liczne uwarunkowania tych efektów wpływające np. z typu osobowości. Aktywni entuzjaści stosunkowo łatwo osiągną porozumienie i dokonują transformacji zachowania się zgodnie z życzeniem i intencją mediatora. U takich typów osobowości, jak kontestator absolutny i totalny konformista, efekty mediacji są na ogół znikome. Ukazanie przez Autorkę efektów, i to po latach (badania dystansowe) od opisywanej przez Nią interakcji, działania względnie nowego, nieopisanego przez pedagogów, umiejscawia publikację Agnieszki Dragon wysoko wśród książek z zakresu pedagogiki społecznej i poradnictwa.

Ma też omawiana rozprawa spore wartości dla zawodoznawstwa. Autorka ukazała w niej warunki działalności, metodykę i organizację pracy mediatora, efekty jego działań i ich uwarunkowania. Książka ukazuje mediatora jako pracownika służącego pomocą i poradą ludziom skłóconym, z konieczności do tej funkcji starannie przygotowanego, stale uczącego się przez praktykę mediacyjną i doskonalącego swój warsztat pracy przez refleksje nad tą działalnością i licznymi uwarunkowaniami jej efektów. Tym samym Autorka wniosła sporo wiedzy niezbędnej do sporządzenia pogłębionej charakterystyki zawodu i opisu pracy mediatorów, dzięki zaś przeprowadzonej rzetelnej naukowej eksploracji zweryfikowała metodologię badań osobowości i specyfiki pracy przedstawicieli tej profesji. Wymienione walory metodologiczne, merytoryczne i aplikacyjne winny skłaniać potencjalnych czytelników do uważnego zapoznania się z treścią książki Agnieszki Dragon. Jej lektura nie-fachowcom może odsłonić wiele tajników zawodu mediatora, a przez to wpłynąć

pozytywnie na stosunek czytających do przedstawicieli tego zawodu i ich złożonej działalności mediacyjnej. Uważna lektura omawianej pozycji wzbogaci też fachową wiedzę pedagogów społecznych i pracowników wymiaru sprawiedliwości, zaangażowanych w organizowanie procesów mediacyjnych. Wesprze ona też teoretyków i praktyków dokształcania oraz doskonalenia zawodowego. Autorka uzasadnia bowiem w niej jego konieczność i sugeruje strategię doskonalenia mediatorów jako pracowników społecznych. W doskonaleniu takim widzi drogę do osiągnięcia przez nich życiowej doskonałości, a zarazem strategię poprawy pracowniczej efektywności.

Podsumowując, można dodać, że omawiana książka Agnieszki Dragon należy do prac napisanych interesująco, ma dobrą strukturę logiczną i jest zredagowana poprawnie pod względem językowym. Wszystko to potwierdza, że napisała ją osoba intelektualnie dojrzała, o dużych uzdolnieniach naukowych i pasji pisarskiej.